MS

Aanloop en sprong naar 2000

Bij de jaarwisseling 1988/1989 zullen velen zich hebben gerealiseerd dat onafwendbaar het jaartal 2000 met rasse schreden nadert. De tijd vergaat, verloopt, verstrijkt en staat nu eenmaal niet stil. Wat is er nu eigenlijk zo bijzonder aan het jaar 2000, ervan afgezien dat het een mooi rond getal betreft? Wij zijn nog steeds meer gewend aan het opdelen van de achter ons liggende tijd in eeuwen dan in andere herkenbare periodes, aan de hand van gebeurtenissen en in het bijzonder ontwikkelingen. De liefde voor jaartallen in het geschiedenisonderwijs aan de ouderen onder ons zal daaraan zeker debet zijn.

Toch ziet het ernaar uit dat ditmaal het begin van een nieuwe eeuw zal samenvallen met een aantal reeds thans in gang zijnde ontwikkelingen, waarvan het resultaat zeker niet onopgemerkt zal voorbijgaan en vanzelfsprekend zijn invloed zal hebben op de richting waarin de defensieorganisatie zich zal begeven; niet alleen naar vorm en werkwijze maar ook naar de aard van de middelen. Het meest in het oog springend is het ontstaan van de informatiecultuur. In het midden latend of deze cultuur — waarbij meer een massaproduktie van kennis dan van produkten plaatsvindt — voortkomt uit de behoefte aan ordening van de informatiechaos dan wel uit de gigantische explosie van de computertechnologie, voorspelt het Centraal Planbureau dat in de komende jaren de helft van onze beroepsbevolking zich naar de informatiesector zal begeven.

Hoewel men zou kunnen veronderstellen dat juist de ordening van de informatiechaos een centralisatie van het bestuur vergemakkelijkt, zien wij toch het tegenovergestelde plaatsvinden, namelijk een decentralisatie van bestuur, met het oogmerk resultaatverbetering te verkrijgen van onderaf, door gebruik te maken van de daar aanwezige kennis en vaardigheden. Die ontwikkeling houdt tevens een verlaten van hiërarchieke organisatiestructuren in, met in de plaats daarvan een structuur in de vorm van een netwerk waarin ideeën en informatie in beginsel door iedereen verticaal, horizontaal en diagonaal worden uitgewisseld. Dat decentralisatie van bestuur en het weven van relatienetwerken alleen maar mogelijk zijn door gebruik te maken van de informatietechnologie is duidelijk, maar hoe staat het met de toepassing van de voornoemde ontwikkelingen op de defensieorganisatie?

Men kan zich de vraag stellen of in het bijzonder de veranderingen in de organisatiestructuren wel zijn te rijmen met de specifieke taakstelling en het karakter van de defensieorganisatie. Om hierop het antwoord te kunnen geven is het noodzakelijk een belangrijk aspect in beschouwing te nemen en wel — hoe kan het ook anders — de omvang van het defensiebudget. Twee factoren zijn hierbij van imminente betekenis.

Allereerst een factor van politieke aard en wel de al dan niet feitelijke, maar in ieder geval steeds meer verbreide, gedachte dat er in de Oost-Westverhouding een grote mate van ontspanning gaat ontstaan. Onvermijdelijk zal dat leiden tot het afnemen van de wil tot het investeren in veiligheid; ondanks het feit dat die ontspanning voorshands alleen maar wordt geschraagd door uitlatingen van de leider van één der wereldmachten, die inmiddels de populariteitsprijs lijkt te hebben gewonnen en met de koosnaam „Gorbi" door het leven gaat.

De tweede factor is van technologische aard en, in tegenstelling tot de politieke, inzichtelijker en voorspelbaarder. Het is duidelijk aantoonbaar dat in het verleden militair onderzoek en ontwikke-

ling hebben geleid tot technologieën met een duidelijke uitstraling en afgeleide naar civiele toepassingen. Thans is daarin verandering gekomen. Moderne wapensystemen vereisen complexe technologieën, hoogwaardig specialisme, uiterst dure grondstoffen, en meer individueel vakmanschap dan voor civiele produkten nodig is. Het is niet voor niets dat „emerging technologies" vrijwel uitsluitend in verband worden gebracht met wapensystemen van de toekomst, waaraan een uitermate duur prijskaartje hangt. Een prijskaartje dat onacceptabel is voor afgeleide civiele produkten en daardoor de weg vrij maakt voor separate en goedkopere civiele ontwikkelingen. Ook de wil tot het investeren in militair onderzoek en ontwikkeling zal belangrijk afnemen, een voorspelling voor de jaren '90, uitgesproken door het Stockholm Peace Research Institute (SIPRI).

Zowel de politieke als de technologische factor zullen bijdragen aan het onder neerwaartse druk komen van het defensiebudget. De vraag doemt dan op of de huidige defensieorganisatie in staat zal zijn bij de aanloop en de sprong naar het jaar 2000 zich te kwalificeren door een acceptabele en kosteneffectieve bijdrage te blijven leveren in het belang van vrede en veiligheid. Wanneer op de oude en vertrouwde voet verder wordt gegaan lijkt de kans dat de uiteindelijke sprong de kwalificatienormen niet haalt redelijk groot. Iedere verspringer, bijvoorbeeld, moet nu eenmaal, om tot prestaties te komen, rekening houden met omgevingsfactoren. Niet alleen atletische bouw en musculatuur zijn van belang maar ook de (tegen)wind en de ontwikkelingen op het gebied van voeding, materiaal en techniek. Vertaald naar de defensieorganisatie is de toepassing van de informatiecultuur, met de daaraan verbonden mogelijkheden tot decentralisatie van bestuur, en een netwerkstructuur, te beschouwen als stromingen die wel móéten worden gevolgd om de kwalificatienorm te halen en als organisatie te kunnen blijven meedingen.

Ditmaal gaat de civiele wereld, in tegenstelling tot het verleden, ons voor. Er is geen ruimte meer voor het in stand houden van een zuilenstelsel of een voorrang voor een bepaald functiegebied. Zowel in operationele, materiële, personele en financiële zin zullen gebruiker, verwerver en instandhouder van de beschikbare middelen continu moeten interacteren om deze — steeds maar duurder wordende — middelen exploiteerbaar te houden. Wapensysteemmanagement in de ruimste zin van het woord zal de boventoon moeten gaan voeren waarbij de noodzaak tot het afmeten van investeringen aan duidelijke effectiviteitscriteria en zo laag mogelijke personele en materiële exploitatiekosten voorop dient te staan. De tijden van maximalisatie en suboptimalisatie zijn definitief voorbij. Alleen de grotere bondgenoten kunnen zich dat — overigens hoe lang nog? — veroorloven.

Wat betekent dit alles in concreto voor het individu in de defensieorganisatie? Men zal zich moeten richten naar de volgende uitspraak: „De kwaliteit van vakmanschap en van leiderschap treedt in wanneer handelen niet meer alleen functioneren is, maar wanneer handelen bewust op een doel wordt gericht". Het gaat hier dus om een principe van wat wel wordt aangeduid met „resultaatgerichte bedrijfsvoering": een mechanisme dat uitgaat van het „output"-gericht definiëren van verantwoordelijkheden en deze toedeelt aan het laagst toelaatbare niveau in de organisatie. Voorts houdt deze vorm van bedrijfsvoering in het aanleggen van effectiviteitscriteria voor elke budgettaire handeling. Het spreekt vanzelf dat daarbij het tot stand brengen van de netwerkcommunicatiemethodiek een voorwaarde is.

